

5-Charles Viotte'un *Grammaire Turque*'ü ve eserdeki atasözleri

Yakup YILMAZ¹

APA: Yılmaz, Y. (2022). Charles Viotte'un *Grammaire Turque*'ü ve eserdeki atasözleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (26), 90-98. DOI: 10.29000/rumelide.1073844.

Öz

Transkripsiyon metinleri bir dilin kullandığı alfabeden başka bir alfabe ile yazılmasıyla ortaya çıkan metinlerdir. Türkçe, Arap alfabesiyle yazılırken Avrupa'da Latin veya başka alfabeyle oluşturulan Türkçe metinler transkripsiyon metni sayılır. Bu metinlerde yer alan söz varlığı devir özelliklerini ve sıklığı göstermesi bakımından ayrı bir öneme sahiptir. *Grammaire Turque* Türkiye'deki tüccarların, askerlerin, yabancıların kullanımı için hazırlanmıştır. Kitapta çok gerekli kelimeleri içeren söz varlığı listesi; Fransızca ve Türkçe atasözleri, hikâyeler, fabllar, mektuplarla birlikte Türkçe, Fransızca, İngilizce ve İtalyanca konuşma rehberi bulunmaktadır. Müellifin adı Charles Viotte, yayınevi Hermannstadt, yayıncı ve editör Theodore Steinhausen, yayın yeri Leibzig ve yayın tarihi de 1856'dır. Eserde 1. Bölüm, gramer konularından oluşur (1-64. s.); 2. Bölüm, söz dizimi konularını, fiil ve çevresini, kavram alanlarına dair söz varlığını, Türkçe, Fransızca, İngilizce ve İtalyanca söyleşi rehberini, konuşma yolları başlığı altında çok gerekli ilişki sözlerini, en gerekli cümleleri, diyalogları, eş anlamlı cümleleri, Türkçe ve Fransızca mektupları, fablları, anekdotları ve atasözlerini içerir (65-277. s.). Charles Viotte'un *Grammaire Turque*'ünde 45 atasözü mevcuttur. Eserde geçen atasözleri, sözlüklerden bulunmuş, biçim ve anlamlarıyla karşılaştırılmıştır. Bu çalışmayla Türk kültürünün öğretici ve düşündürücü unsuru olan atasözlerinin Batı ülkelerinde de dil öğretmek için değerlendirildiğini, kendi dillerindeki atasözleriyle karşılaştırdıklarını göstermek; günümüzdeki biçim ve anlam ile eserin yazıldığı devirdeki biçim ve anlamı sunmak amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Charles Viotte, *Grammaire Turque*, transkripsiyon metni, atasözü

Charles Viotte's *Grammaire Turque* and proverbs in the work

Abstract

Transcription texts are texts that are created by writing in a different alphabet than the alphabet used by a language. While Turkish is written with the Arabic alphabet, Turkish texts created with Latin or other alphabets in Europe are considered transcription texts. The vocabulary in these texts has a special importance in terms of showing the characteristics and frequency of turnover. *Grammaire Turque* has been prepared for the use of traders, soldiers, foreigners in Turkey. Vocabulary list with essential words in the book; there is a Turkish, French, English and Italian speaking guide, along with French and Turkish proverbs, stories, fables, letters. The author's name is Charles Viotte, the publishing house is Hermannstadt, the publisher and editor Theodore Steinhausen, the place of publication is Leibzig and the date of publication is 1856. The vocabulary in these texts has a special importance. Part 1 of the work consists of grammatical subjects (1-64 pp.); Chapter 2 covers syntax topics, verb and its environment, vocabulary about conceptual fields, Turkish, French, English and Italian conversation guide, very necessary relation words under the heading of ways of speaking, the

¹ Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD (İstanbul, Türkiye), yilmazyakupbey@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6230-8850 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 06.12.2021-kabul tarihi: 20.01.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1073844]

most necessary sentences, dialogues, synonymous sentences, Turkish and French. includes letters, fables, anecdotes and proverbs (65-277. p.). There are 45 proverbs in Charles Viotte's *Grammaire Turque*. The proverbs in the work were found from dictionaries and compared with their forms and meanings. This study, it is aimed to show that proverbs, which are the instructive and thought-provoking elements of Turkish culture, are also evaluated in Western countries for language teaching, and they are compared with the proverbs in their own language; it is aimed to present the form and meaning of today and the form and meaning of the period when the work was written.

Keywords: Charles Viotte, *Grammaire Turque*, transcription text, proverb

Giriş

Transkripsiyon metinleri bir gramer, sözlük, rehber kitap olmanın yanında söz varlığını da içeren, devrin dilini ve deyişlerini kapsayan eserlerdendir. *Codex Cumanicus*'tan beri yazılan bu tür eserlerde Türklerin konuşma dili ve söz varlığı kayda geçirilmiş, sonraki zaman dilimlerine taşınmıştır.

Charles Viotte'un kayda geçirdiği bu eser de içinde çeşitli söz varlığını ve metinleri taşımaktadır. Gramer konularının yanında dil öğrencileri için özenle hazırlanmış mektuplar, fabllar, anekdotlar ve atasözleri yer almaktadır.

Charles Viotte

Charles Viotte hakkında detaylı bilgi bulmanın mümkün olmadığını belirtmekte fayda vardır. Kaynaklarda sadece eserinden söz edildiği görülür. Hatta genel kataloglarda sadece eser listelenir, yazara dair bilgi verilmez (Lorenz, 1871, s. 621). Zenker, *Manuel de Bibliographie Orientale* adlı bibliyografik çalışmada bu eseri listelemiştir (Zenker, 1861, s. 22, c. II). Son zamanlarda farklı araştırmacılarca da sadece müellifin adı ve eseri zikredilmiş, hayatına ve başka eserlerine dair bilgi bulunamamıştır.

Grammaire Turque

Viotte'un eserinin özellikleri şöyledir:

Dış kapak: Eserin adı *Grammaire Turque*'tür. Başlık altında Türkiye'deki tüccarların, askerlerin, yabancıların kullanımı için kısa ve kolay kullanımlı bir kitap olarak hazırlanmıştır. Bu ifadenin altında çok gerekli kelimeleri içeren söz varlığı listesi olduğu belirtilir ve ayrıca Fransızca ve Türkçe atasözleri, hikâyeler, fabllar, mektuplarla birlikte Türkçe, Fransızca, İngilizce ve İtalyanca konuşma rehberi bulunduğu yazılıdır. Devamında müellifin adı Charles Viotte olarak verilmiştir. Müellif adının altında yayınevi olarak Hermannstadt, yayıncı ve editör olarakda Theodore Steinhausen adı geçer. Yayın yeri Leibzig, yayın tarihi de 1856'dır.

I. sayfada dış kapaktaki ifadelerin aynısı iç kapakta da verilmiştir.

II. sayfa boştur.

III- IV. sayfalarda Avertissement yani uyarı başlığı altında Türkçe öğrenmek isteyen yabancılara kısa sürede Türkçe gramerin özetini ve gerekli söz varlığını sunduğunu belirtir. Bu eserle insanların faydasını hedeflediğini, Meninsky, Hindoglou, Bianchi gibi kişilerin eserlerinden yararlandığını, doğuya gitmek

isteyen insanlara bir yardımcı sağlamak istediğini ifade eder. Bu eseri hazırlarken kendi dilinden hareket ettiğini söyler.

V-VI. sayfalarda *clef* yani anahtar başlığı altında Fransızca karakterlerle Türkçe kelimelerin ifadesi ve bu gramerde benimsenen yazım kuralları verilmiştir. Bu bölümde Türkçede kullanılan 33 harfin transkripsiyonu ve telaffuzu anlatılır. Fransızcadaki kelimelerle karşılaştırılır.

VIII. sayfada içindekiler tablosu sunulmuştur. İçindekiler tablosuna göre eser bir giriş ve iki bölümden oluşur. Bu tabloya göre girişte avertissement (III-IV) ve *clef* (V-VII) ; 1. bölümde *grammaire* (1-64); 2. bölümde *syntaxe* (65-75), *vocabulaire* (76-118); *guide de conversation* (119-259), *lettres* (260-263), *fables* (264-268); *anecdotes* (268-271); *proverbes* (272-277) sıralamıştır.

1. Bölüm'de 1-64. sayfalarda gramer konuları verilmiştir. Gramer konuları sayfalara göre şöyledir:

1. sayfada *Des Substantifs* başlığıyla 'isimler' konusuna yer verilmiştir.
2. sayfada *Des Adjectifs* başlığıyla 'sıfatlar' konusuna yer verilmiştir.
3. Sayfada *Du Comparatif et du Superlatif* başlığıyla 'karşılaştırmalı sıfatlar ve zarflar' konusuna yer verilmiştir. Burada sıfat oluşturma biçimlerine yer verilmiştir.
4. sayfada *Des Noms des Nombres* başlığıyla 'sayı isimleri' yer verilmiştir. Burada sayılar, sayıların tasnifi anlatılır.
6. sayfada *Des Pronoms* başlığıyla 'zamirler' konusuna yer alır. Burada kişi, ilgi, iyelik zamirlerine yer verilmiştir.
16. sayfada *Des Verbes* başlığıyla 'fiiller' konusuna yer verilmiştir.
56. sayfada *Despostpositions* başlığıyla 'takılar' konusuna yer verilmiştir.
59. sayfada *Des Adverbes* başlığıyla 'zarflar' konusu yer alır. Burada zarflar kalite zarfları, sayı zarfları, yer zarfları, zaman zarfları, soru zarfları, olumlama ve olumsuzlama zarfları, düzen zarfları olmak üzere 7 bölümde ele alınmıştır.
61. sayfada *Des Conjonctions* başlığıyla 'bağlaçlar' bölümü yer alır. Burada bağlaçlar sekiz bölümde ele alınmıştır.
63. Sayfada *Des Interjections* başlığıyla 'ünlemler' konusuna yer verilmiştir.

2. Bölüm'de 65-75 arasında *Syntaxe* başlığı altında cümle bilgisi ve kelime öbekleri verilmiştir.

76-79. sayfalarda çok gerekli fiiller, sıfatlar ve adları içeren söz varlığı bulunmaktadır. Bu başlık altında isimden isim yapan ekler, fiilden isim yapan ekler, isimden fiil yapan ekler, fiilden fiil yapan ekler verilmiştir.

80-99. sayfalarda din (80), dünya (81), zaman (82), ev (83), hastalık (85), akraba (87), toplum (88), yapı (88), mobilya (89), mutfak (89), elbise (92), meslek (93), hayvanlardan evciller (94), kuşlar (95), böcek, ağaç ve meyve, çiçek, bitki, okuma-yazma ile ilgili kavramlar verilmiştir.

99-102. sayfalarda sıfatlar; 102-109. sayfalarda fiiller; 109-112. sayfalarda ilke ve yer adları; 112-114. sayfalarda millet adları; 114-115. sayfalarda dağ adları; 115. sayfada nehir adları; 115-118. sayfalarda askerlik kavramları verilmiştir.

119. sayfada Türkçe, Fransızca, İngilizce ve İtalyanca söyleşi rehberi bölümü yer alır.

120. sayfada konuşma yolları başlığı altında çok gerekli ilişki sözleri yer alır.

121-143. sayfalarda en gerekli cümleler yer alır.

144-259. sayfalarda diyaloglar vardır.

260-277. sayfalar arasında Türkçe ve Fransızca mektuplar, fabllar, anekdotlar ve atasözleri verilmiştir.

278. sayfada baskı yeri baskı işlerinin adı yer alır.

Eserin transkripsiyon sistemi

Türkçe ses	Transkripsiyon	Türkçe okunuş örneđi	Transkripsiyonlu yazım örneđi
a	a	altın	altún
b	b	burun	bouroun
c	dj	cevap	djèvab
ç	tch	çok	tchok
d	d	deri	dèri
e	è	sevmem	sèvmem
e	iè	asker	askièr
f	ph	mustafa	moustapha
g (ince)	ghi	gözünüz	ghiözunuz
ğ	gh	ođul	oghoul
h	h	haramzade	haramzadè
ı	ú	padışahın	padichahún
i	hi	gitmek	ghidmek
j			
k	k	kuran	kourán
l	l	bilmek	bilmek
m	m	mescid	mesdchid
n	n	kan	kán
o	o	toz	toz
ö	giö	gök	ghiök
p	p	parmak	parmak
r	r	parça	partcha
s	s	sevmek	sèvmek

ş	ch	işitmek	ichitmek
t	t	bulut	boulout
u	ou	okumak	okoumak
ü	hiu	güzel	ghiuzèl
v	v	davul	davoul
y	ï	söylemek	söülèmek
y	i	yazar	iazar
z	z	papaz	papaz

Atasözleri

Atasözü, bir düşünceyi, gerçek ve hikmeti veciz şekilde anlatan, atalardan bugüne gelmiş ve halka mal olmuş kısa sözdür (Ayverdi, 2011, s. 80). Günlük dili süslemek, ifadeye canlılık vermek gibi bir vazifesi vardır. Bir konudaki bir görüşü özetlemek, bir durum ve olay karşısındaki bir düşünceyi açıklamak için çok elverişli ve hazır birer malzeme olarak sık sık atasözlerine başvurulmak ihtiyacı duyulur (Oy, 1991, s. 44). Atasözleri, anında etki yaratmak, etkiyi yaratırken sözün gücünden yararlanmak ve etkiyi kalıcı kılmak amacıyla kullanılır. Öznenin kendi sözlerinin arkasına bütün bir geçmişin, ataların deneyimini alması, bunları referans göstermesi söz konusudur (Erdem, 2010, s. 34).

Grammaire Turque'teki atasözleri ve günümüzdeki karşılıkları

Charles Viotte'un *Grammaire Turque* adlı eserinin 277-279. sayfalar arasında yer alan 45 atasözü bu çalışmada el alınıp günümüz atasözleri sözlüklerinde yer alan şekilleri ve anlamlarıyla karşılaştırılmıştır. Bu konuda ortaya konmuş çaplı bir çalışma da Bekar'ın hazırladığı *Batı Kültüründe Türk Atasözleri*'dir (Bekar, 2019).

Bir maddede koyu olarak verilen metin atasözünün okunuşudur, yanında Türkiye Türkçesinde geçtiği biçimidir, köşeli parantez arasında sonra eğik olarak verilen metin transkripsiyonlu halidir, gelişme işareti sonrasında verilen de Fransızcadaki karşılığıdır. 45 atasözü şunlardan ibarettir:

1. Eyiden fenası olmaz, meger fakir ola. İyiden yaramazlık gelmez (Duymaz, 2007, s. 161). [*< Tür. Eiidèn fènassi olmaz, mèghièr fakir ola < Fr. Le bon ne devient jamais mauvais à moins d'être (auparavant) devenu pauvre.*]

2. Fakirlerin tesellisi ölümdür. Fakirlerin tesellisi ölümdür (Tülbentçi, 1963, s. 165). [*< Tür. Fakirlerin tèsèllassi ölüm dur < Fr. La mort est la consolation du pauvre.*]

3. İt havlar, kervan gider. İt ürür, kervan yürür (Aksoy, 1991, s. 299). [*< Tür. It havlar, kièravàn ghiètchèr < Fr. Le chien 'aboie et (pourtant) la caravane passe.*]

4. Sakal başına kurban olsun. Sakal başa kurban olsun (Eyüboğlu, 1973a, s. 202). [*< Tür. Sakal bachina kourban olsoun < Fr. Sacrifions la barbe pour sauver la tête.*]

5. Hayvan ölür semeri kalır; adam ölür adı kalır. Hayvan ölür semeri kalır, insan ölür adı kalır (Yurtbaşı, 2013a, s. 287). [*<Tür. Haivàn ölür sèmèri kalir; adàm ölür adi kalir <Fr. Le cheval meurt, sa selle reste; l'homme meurt, son nom reste.*]

6. İstemedenden bahşiş kabul olmaz İstenmedik peşkeş kabul olmaz (Bekar, 2019, s. 407). [< Tür. *Istèmèdèn bakchiche (pèchekèche) kaboul olmaz* < Fr. Il ne faut pas accepter un présent qui déplaît.]

7. Düşmüşlerin elini tut, Rabb elinden seni tutar. Düşkünlerin elinden yapışana Mevla yardımcısıdır (Eyüboğlu, 1973a, s. 81). [<Tür. *Duchemuchelèrìn èlini tout, Rabbi èlindèn sèni toutar* < Fr. Prête la main à celui qui est tombé et Dieu te prètera la sienne.]

8. Dil kılıçtan çok öldürür. Dil kılıçtan çabuk öldürür (Duymaz, 2007, s. 130). [< Tür. *Dil killitchedèn tchok öldurur* <Fr. La langue tue plus que l'èpée.]

9. Ne asıl yaşarsak öyle ölürüz. Nasıl ki yaşarsak öyle ölürsünüz (Duymaz, 2007, s. 185). [< Tür. *Nè assil iacharsak öilè öluruz* <Fr. Nous mourons comme nous avons vécu.]

10. Yer demir gök bakar. Yer demir gök bakar (Duymaz, 2007, s. 215). [< Tür. *Ièr dèmir ghiök bakir* <Fr. La terre est de fer et le ciel d'airain (rien ne succède).]

11. Bin işit, bir söyle. Bin işit, bir söyle (Duymaz, 2007, s. 115). [< Tür. *Bìn ichit, bir söilè* <Fr. Écoute mille fois, parle une fois.]

12. Aşıka Bağdat uzak değil. Aşıka Bağdat uzak (irak) değil (gelmez) (Dervişe "Bağdat'ta pilav var" demişler, "Yalan değilse irak değil" demiş) (Aksoy, 1991, s. 148). [< Tür. *Achika Baghdad ouzak dèil* <Fr. Pour un amoureux Bagdad m'Ème n'est pas loin.]

13. Sana zarar edene iyilik eyle, öyle hem o, hem Allah, seni sever. Sana taşla vurana (dokunana) sen aşla (ekmekle, pamukla) vur (dokun) (Bekar, 2019, s. 217; Geçmen, 2003, s. 331). [<Tür. *Sana zarar edènè èilik èile, öilè hèm o, hèm Allah, sèni sèvèr* <Fr. Fais du bien à celui qui te fait du mal et tu seras aimé et de lui et de Dieu.]

14. Fakirlere veren Allah'a verir. Fekaraya veren Mevlâ'ya ödünç verir (Duymaz, 2007, s. 143). [< Tür. *Foukaralara vèrèn Allaha verir* <Fr. Qui donne aux pauvres donne à Dieu.]

15. Sabır eylemek şadlık anahtarıdır. Sabır cennetin anahtarıdır (Sabır şadlık anahtarıdır) (Duymaz, 2007, s. 193). [< Tür. *Sabr èilèmek chazlik anahtari dir* <Fr. La patience est la clef de la jouissance.]

16. Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur. *kaouchour* Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur (Aksoy, 1991, s. 210). [< Tür. *Dagh dagha kaouchemaz, insàn insànè* <Fr. Les montagnes ne rencontrent pas les montagnes, mais les hommes rencontrent les hommes.]

17. Kör yanına varınca senin gözünü kapa. Körün yanına varırsan sen de bir gözünü yum (Eyüboğlu, 1973a, s. 171). [< Tür. *Kiör iànina varindjè sènin ghiözünü kapa* <Fr. Si tu vas voir un aveugle, ferme tes yeux.]

18. Her gün bayram değil, meğer deliye. Deliye her gün bayram (Duymaz, 2007, s. 128). [<Tür. *Hèr ghiùn bairàm dèil, mèghièr deliè* <Fr. Tous les jours ne sont pas des fêtes, excepté pour les fous.]

19. Can canın yoldaşdır. Can canın yoldaşdır (Geçmen, 2003, s. 142). [<Tür. *Djàn djànìn ioldachi dir* <Fr. L'âme est la compagne de l'âme.]

20. Yaşı, at pazarda sorarlar. Yaşı at pazarında sorarlar (Aksoy, 1991, s. 414). [<Tür. *Iachi, at pazarda sorarlar* <Fr. C'est au marché aux chevaux qu'on s'informe de l'âge. (Il n'est pas d'usage en Orient de demander à une personne l'âge qu'elle a.)]

21. Kesmediğin eli öp. Bükemediğin (ısıramadığın) eli öp, başına koy (Aksoy, 1991, s. 193). [<Tür. *Kesmediğhin eli öp* <Fr. Il faut baiser la main que l'on ne pent couper.]

22. Rahat isteyen adam, sağır, kör, dilsiz olmalı. Rahat isteyen adam, sağır, kör, dilsiz olmalı (Tülbentçi, 1963, s. 319). [< Tür. *Rahat istèien adàm, saghir, kiör, dilsiz olmalı* < Fr. Celui qui veut vivre en repos doit être sourd, aveugle et muet.]

23. Delinin yüreği ağzındadır, akılın dili yüreğindedir. Delinin yüreği ağzındadır; akılının dili yüreğinde (Duymaz, 2007, s. 128). [<Tür. *Dèlinin iurèghi aghzında dir, akillin dili iurèkindè dir* <Fr. Le fou a le coeur sur la langue, le sage a la langue dans le coeur.]

24. Gecenin büyük karnı var, Allah bilir yarın ne doğurur. Geceler gebedir gün doğmadan neler doğar (Duymaz, 2007, s. 144). [<Tür. *Ghièdjènùn böüuk karini var, Allah bilir iarın nè doghrour* <Fr. La nuit est enceinte du matin, Dieu seul sait ce que l'aurore éclairera.]

25. Gümüş anahtar her kapuyu açar. Altın anahtar her kapıyı açar (Eyüboğlu, 1973a, s. 14). [< Tür. *Ghiumuche anahtar hèr kapoui atèhar.* < Fr. La clef d'argent ouvre toutes les portes.]

26. Akacak kan damarda durmaz. Akacak kan damarda durmaz (Tülbentçi, 1963, s. 30). [< Tür. *Akadjak kàn damarda dourmaz.* < Fr. Le sang qui doit couler ne restera pas dans les veines.]

27. Düşman karınca ise, fil gibi zanneyle. Düşmanın karınca ise de hor bakma (Aksoy, 1991, s. 231). [<Tür. *Duchemàn karindjè issè, fil ghibi zann èilè* <Fr. Que si ton ennemi ne paraît qu'unne fourmi, il faut pourtant le regarder comme un élèphant.]

28. Kanı kanla yıkamazlar, kanı su ile yıkarlar. Kanı kanla yumazlar (Aksoy, 1991, s. 306). [< Tür. *Kàni kànlè iikamazlar; kàni sou ilè iikarlar* <Fr. On ne lave pas le sang avec du sang mais avec de, kanı su ile yumarlar l'ean.]

29. Ölüm kara devedir, ki her kapıda çöker. Ölüm bir kara deve her kapıya çöker (Duymaz, 2007, s. 190). [<Tür. *Ölüm kara dèvè dir, ki hèr kapouda tchökur* <Fr. La mort est un chameau noir qui s'agenouille devant toutes les portes.]

30. Beş parmak bir deyil Beş parmak bir değil (Tülbentçi, 1963, s. 80). [< Tür. *Bèchè parmak bir dèil.* < Fr. Aucun de cinq doigts ne se ressemble. (Il y a de la différence en toutes choses.)]

31. Yatan yılanı basma Uyuyan yılanın kuyruğuna basma (Eyüboğlu, 1973a, s. 365). [< Tür. *Iatàn iilànı basma.* < Fr. Ne marchez pas sur le serpent qui dort.]

32. Yaramaz adam Pazar bozar, iyi adam Pazar yapar. Helâlzade gelir Pazar yapar; haramzade gelir bozar pazar, demişler (Duymaz, 2007, s. 151). [<Tür. *Iaramaz adàm Pazar bozar, èi adàm Pazar iapar* <Fr. Le sot gâte le marché, l'homme d'esprit sait le conclure.]

- 33. Araba kırılınca, iyi yolu gösteren çoktur.** Araba devrilince (kırıldıktan sonra, kırılınca) yol gösteren çok olur (Aksoy, 1991, s. 142). [<Tür. *Araba kırılındja, èi iolou ghiöstèrèn tchoktour* <Fr. *Qnand la voiture est brisée, il y en a beaucoup qui montrent le bon chemin.*]
- 34. Deli paşası bilmez.** Deli paşası bilmez (Bekar, 2019, s. 357). [< Tür. *Dèli Pachassi bilmez* < Fr. *Le fou ne connaît plus son maître.*]
- 35. İki cambaz bir ipte oynamaz.** İki cambaz bir ipte oynamaz (Hengirmen, 2011, s. 351). [<Tür. *İki djâmbaz bir ipte oınamaz* <Fr. *Deux danseurs (funambules) ne peuvent pas danser sur une seule corde.*]
- 36. Dünya tükenir, düşman tükenmez.** Dünya tükenir düşman tükenmez (Yurtbaşı, 2013a, s. 165). [<Tür. *Dunia tukiènir, duchemàn tukiènmez* <Fr. *Le monde finira, mais non pas les ennemis.*]
- 37. Doğru söyleyeni şehirden kovarlar.** Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar (Aksoy, 1991, s. 223). [<Tür. *Doghrou söülèieni chèhirdèn kovarlar* <Fr. *On chasse de la ville celui qui dit la vérité.*]
- 38. Sana vur dedilerse, öldür demediler.** Vur dediysek öldür demedik ya (Aksoy, 1994, s.1097). [<Tür. *Sàna vour dèdilerissè, öldür demèdiler* <Fr. *Si on t'a dit de frapper, on ne t'a pas dit de tuer.*]
- 39. Dostla ye, iç, alışveriş etme.** Dost (akraba) ile ye, iç, alışveriş etme (Aksoy, 1991, s. 226). [<Tür. *Dostile iè, itche, aliche vèriche ètmè* <Fr. *Mange et bois avec ton ami, mais ne fais pas d'affaires avec lui.*]
- 40. İki kibleye tapanda, din olmaz.** İki kibleye tapanda, din olmaz (Tülbentçi, 1963, s. 215). [< Tür. *İki kiblaie tapanda, din olmaz.* < Fr. *Celui qui embrasse deux religions n'en a aucune.*]
- 41. Allah diyen mahrum kalmaz.** Allah diyen açıkta kalmaz (Duymaz, 2007, s. 100). [<Tür. *Allah dèien ma'hroum kalmaz* <Fr. *Celui qui a confiance en Dieu n'est jamais perdu.*]
- 42. Dil adamı beyan eder.** Dil adamı beyan eder (Duymaz, 2007, s. 130). [<Tür. *Dil adâmi bèiàn edèr* <Fr. *La langue trahit l'homme.*]
- 43. Tehi dest kapuya varsan, Efendi uyur, derler; elinde bir peşkeş varsa, Efendi buyur, derler.** Eli boşa ağa uyur derler, eli doluya ağa buyur derler (Eyüboğlu, 1973a, s. 89). [< Tür. *Tèhi dest kapouia varsan, Efèndi ouiour derler; èlindè bir pèchekèche varissa, Efèndi bouiour, derler* < Fr. *Si tu arrives les mains vides on te dira: le Maître dort; mais si tu portes un présent, on te dira: entrez, Monsieur!]*
- 44. Bir iyi şarap ve bir dilber karı iki tatlı zehirdir.** İyi şarapla bir dilber (avrat) iki tatlı zehirdir (Eyüboğlu, 1973a, s. 143). [<Tür. *Bir èi charap ve bir dilber kari iki tatli zehir dir* <Fr. *Le bon vin et une belle femme sont deux doux poisons.*]
- 45. Atılan ok dönmez.** Atılan ok geri dönmez (Aksoy, 1991, s. 153). [<Tür. *Atilàn ok dönmez* <Fr. *La flèche partie ne revient plus.*]

Sonuç

Hakkında kaynaklarda bilgi bulamadığımız, ancak çeşitli bibliyografik çalışmalarda adına ve eserine rastladığımız *Grammaire Turque* adlı eserin müellifi Charles Viotte, devrin askeri, siyasi, turistik, dini ve ticari akımının gereği olarak Türkçe öğrenmek isteyenlere bir gramer hazırlamış, eserini çeşitli metin ve söz varlıklarıyla zenginleştirmiştir.

Viotte'nun bu çalışmasında yer alan atasözlerini günümüz Türkçesinde ve çeşitli kaynaklarda kullanıldığı biçimleriyle karşılaştırdık. Toplamda 45 madde başı atasözü olarak listelenmiştir.

Böyle çalışmalar neticesinde nadir görülen veya hiç duyulmayan atasözlerine de rastlamak, onları kayıt altına almak imkânı ortaya çıkmaktadır. Bunun neticesinde Türkçenin atasözleri hazinesi zenginleşmiş olacaktır.

Kaynakça

- Aksoy, Ö. A. (1994). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü-Deyimler Sözlüğü* (9 b., Cilt 2). İstanbul: İnkılâp.
- Ayverdi, İ. (2011). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (2 b.). İstanbul: Kubbealtı-Milliyet.
- Bekar, B. (2019). *Batı Kültüründe Türk Atasözleri (16. Yüzyıl-19. Yüzyıl)*. Konya: Kömen.
- Duymaz, R. (2007). *Atalar Sözü Müntehabât-ı Durûb-ı Emsâl*. İstanbul: Gökkuşbu.
- Erdem, S. (2010). Atasözlerinde Metaforların İşleyişi. *Milli Folklor*(88), 33-37.
- Eyüboğlu, E. K. (1973a). *Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler-Atasözleri* (Cilt 1). İstanbul: Doğan Kardeş.
- Eyüboğlu, E. K. (1973b). *Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler-Deyimler* (Cilt 2). İstanbul: Doğan Kardeş.
- Geçmen, C. (2004). *Özgün Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Kültür.
- Hengirmen, M. (2011). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* (Cilt 1). Ankara: Engin.
- Lorenz, O. (1871). *Catalogue Général de la Librairie Française, Pendant 25 Ans (1840-1865)*. Paris: Otto Lorenz, Libraire-Editeur et Commissionnaire.
- Oy, A. (1991). Atasözü. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 4, s. 44-46). içinde Ankara: TDV.
- Tülbentçi, F. F. (1963). *Türk Atasözleri ve Deyimleri*. İstanbul: İnkılâp.
- Viotte, C. (1856). *Grammaire turque courte et facile*. Paris.
- Yurtbaşı, M. (2013a). *Sınıflandırılmış Atasözleri Sözlüğü*. İstanbul: Excellence.
- Zenker, J. T. (1861). *Manuel de Bibliographie Orientale II*. Leipzig: Guillaume Engelmann.